

ทวนการนักศึกษาในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต

การเปลี่ยนแปลงภายในทวนการนักศึกษาในปัจจุบัน

จากความขัดแย้งทางการเมืองดังกล่าวในบทก่อน ได้ส่งผลให้ปิสิตนักศึกษาเป็นจำนวนมากเข้าร่วมต่อสู้กับ หคท. ในป่า หลังจากนั้นพวกเขาก็ได้ผละออกจาก หคท. ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความคิดหวังที่นักศึกษามีต่ออุดมการณ์ยุทธศาสตร์-ยุทธวิธี โครงสร้างการบริหารงานของ หคท. ประกอบกับการที่รัฐบาลไทยมีนโยบายที่เปิดกว้างให้สิทธิเสรีภาพแก่ทวนการศึกษามากขึ้น ดังนั้นจากประสบการณ์และสภาพการณ์ทางการเมืองที่แปรเปลี่ยนไป ได้ส่งผลกระทบต่อทวนการนักศึกษาให้ปัจจุบันพิจารณาทั้งในแง่องค์กร การเคลื่อนไหวทางการเมือง และแนวความคิดของทวนการนักศึกษาที่แตกต่างไปจากเดิม กล่าวคือ

1) ทางด้านองค์กร ภายหลังจากเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 นักศึกษาจำนวนหนึ่งได้ตัดสินใจเข้าร่วมต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยกับ หคท. ในป่า และสักส่วนหนึ่งซึ่งเคยมีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหวของทวนการนักศึกษาในช่วงก่อนที่ไม่ได้ตัดสินใจ เข้าร่วมกับ หคท. ก็ได้มีการรวมตัวกันอย่างเงียม ๆ ภายในสถาบันของตน หรือมั้งจัดตั้งกลุ่มของพวกคนตื่นในรูปองค์กรจัดตั้งที่ไม่เป็นทางการหรืออาจ เรียกว่า "องค์กรปิดลับ" ซึ่งมีโครงสร้างที่จำลองรูปแบบการจัดตั้งแบบองค์กรปฏิวัติได้ดั้น¹ เนื่องจากนโยบายของรัฐบาลธานินทร์ กรัยวิเชียร ห้ามมิให้มีการรวมตัวกันของปิสิตนักศึกษา มีการยกเลิกองค์การ

¹ แนวคิดในการจัดตั้งลักษณะดังกล่าว เชื่อว่าน่าจะมาจากแนวคิดการจัดตั้งของเลมินในงานเขียนเรื่อง "What is to be done?" ถ้างถึงใน อานนท์ ภักดีวงศ์, "ความสำเร็จและความล้มเหลวของทวนการนักศึกษาไทย : พิจารณาจากปัจจัยด้านองค์การ" การเมืองไทยยุคใหม่ (กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา, 252), หน้า 110.

ชมรม พรรค และกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ของนักศึกษา การรวมตัวกันของนิสิตนักศึกษาจึงต้อง
ดำเนินการในรูปขององค์กรลับ

โครงสร้างองค์กรปิดลับของนิสิตนักศึกษาในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในช่วง
ปลายปี 2520 ถึงต้นปี 2521 นี้มีลักษณะที่เป็นองค์กรจัดตั้งเดี่ยว (unitary forms) มี
ขนาดใหญ่มาก กล่าวคือ มีการแบ่งสายการบังคับบัญชาเหมือนระบบราชการ มีการแบ่ง
โครงสร้างออกเป็นระดับคณะ เขตคณะ และระดับทั้งสถาบันหรือมหาวิทยาลัย ยกตัวอย่าง
เช่น แต่ละคณะจะมีองค์กรปิดลับ ซึ่งรวมนักศึกษาเฉพาะในคณะนั้น ๆ ขึ้น มีการศึกษา
ทางการเมืองในแนวสังคมนิยม มีการกำหนดการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ที่ปิดลับในช่วงนั้น เช่น
ออกใบปลิว ถือนโปดกรัฐบาลและเคลื่อนไหวสนับสนุนการปลดปล่อยผู้ต้องหาในคดี 6 ตุลา-
คม 2519 เป็นต้น ในแต่ละคณะจะถือว่าสมาชิกแต่ละคนในองค์กรมีฐานะเป็นผู้ปฏิบัติงาน
ขององค์กรในระดับเขตคณะและระดับสถาบันด้วย ผู้ปฏิบัติงานในแต่ละคณะจะมีการจัดแกน
นำขึ้นจำนวนหนึ่งภายในคณะเพื่อควบคุมสภาพองค์กรระดับคณะไว้ให้ได้และแกนนำแต่ละคณะ
จะคัดเลือกกันเองขึ้นมาคนหนึ่งทำหน้าที่แทนประสานงานกับแกนประสานของคณะอื่น ๆ ใน
เขตคณะของตน คำว่า "เขตคณะ" ในที่นี้ก็คือ การแบ่งเขตภายในมหาวิทยาลัยที่มีขนาด
ค่อนข้างใหญ่ มีหลายคณะออกเป็นเขต ๆ ตามความใกล้ชิดในด้านพื้นที่และเนื้อหาวิชาที่
สอนในแต่ละคณะ เช่น การแบ่งคณะต่าง ๆ ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยออกเป็นคณะสาย
วิทยาศาสตร์ การแพทย์ ได้แก่ คณะแพทยศาสตร์ สัตวแพทย์ วิทยาศาสตร์และเภสัชศาสตร์
เป็นต้น สายสังคมศาสตร์ เช่น คณะเศรษฐศาสตร์ นิเทศศาสตร์ นิเทศศาสตร์ และ
รัฐศาสตร์ เป็นต้น และในสายวิทยาศาสตร์ประยุกต์ เช่น สถาปัตยกรรมศาสตร์
วิศวกรรมศาสตร์ เป็นต้น ในแต่ละสายวิชาของคณะต่าง ๆ เหล่านี้จะรวมกันเขตละ 2-3
คณะ หรือมากกว่านั้น แต่ละเขตจะมีแกนประสานงานของแต่ละคณะมาร่วมประชุมแลกเปลี่ยน
ทัศนคติกันในเรื่องต่าง ๆ และคัดเลือกแกนประสานงานคนหนึ่งขึ้นทำหน้าที่ "เลขา-
เขต" ซึ่งเป็นตัวแทนเขตขึ้นไปประชุมปรึกษาหารือพร้อมทั้งนำสภาพคณะต่าง ๆ ในเขตคณะ
ของตนไปแลกเปลี่ยนกับเลขาเขตจากเขตอื่น ๆ ในมหาวิทยาลัย

จากโครงสร้างองค์กรปิดลับ ซึ่งจำลองลักษณะองค์กรปฏิวัติมาใช้นี้เอง ทำ
ให้องค์กรดังกล่าวมีเอกภาพและความเข้มแข็งสูงมาก ลักษณะองค์กรปิดลับดังกล่าวดำเนิน

มาถึงประมาณปลายปี 2521 จึงเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อทางมหาวิทยาลัยเปิดโอกาสให้มีการจัดตั้งสโมสรนักศึกษาได้ และเปิดให้มีการจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมอย่างเปิดเผยได้เหมือนในอดีต เช่น มีชมรมต่าง ๆ เป็นต้น¹ องค์กรปิดลับจึงค่อย ๆ ลดบทบาทของตนเองลงตามลำดับ

ในต้นปี 2522 เมื่อมีการจัดตั้งสโมสรนักศึกษา สภานักศึกษา และกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเปิดเผยแล้วนั้น องค์กรปิดลับจึงสลายตัวในด้านโครงสร้างดังกล่าว แล้วได้ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มเปิดเผยขึ้น โดยนำผู้ปฏิบัติงานเก่าบางส่วนและนักศึกษารุ่นใหม่จำนวนหนึ่งตั้งเป็นกลุ่มเคลื่อนไหวในทำนองคล้าย "พรรคนักศึกษา" แต่เนื่องจากในช่วงปี 2522 ระเบียบเรื่องพรรคนักศึกษายังไม่มีบังคับใช้ ดังนั้นกลุ่มดังกล่าวจึงรวมตัวกันอย่างไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่มจุฬา'ชิปไคย กลุ่มนักศึกษาต่อสู้เพื่อเสรีภาพและประชาธิปไตย (นค.ปช.) และกลุ่มนักศึกษา 7 คณะ เป็นต้น กลุ่มเหล่านี้จะทำหน้าที่สมัครเข้ารับเลือกตั้งเป็นกรรมการสโมสรนักศึกษาตามสถาบันต่าง ๆ ขณะเดียวกันภายในกลุ่มก็มีการจัดศึกษาทางการเมืองแก่สมาชิกกลุ่มอย่างต่อเนื่องในแนวคิดทางการเมือง แนวสังคมนิยมระดับต่าง ๆ นอกจากนี้เมื่อกลุ่มเหล่านี้สามารถชนะการเลือกตั้งเข้าทำงานสโมสรนักศึกษาได้ จึงดำเนินการเคลื่อนไหวให้ทางมหาวิทยาลัยออกระเบียบว่าด้วยพรรคนักศึกษาขึ้นในช่วงปี 2522 และก็ประสบความสำเร็จในสถาบันต่าง ๆ ส่วนใหญ่ได้อนุญาตให้นักศึกษาจัดตั้ง "พรรคนักศึกษา" ได้ มาในปี 2523 กลุ่มต่าง ๆ ข้างต้นจึงเปลี่ยนฐานะของตนขึ้นเป็นพรรคนักศึกษาในที่สุด²

ส่วนองค์กรนักศึกษาในระดับประเทศนั้น นักศึกษาในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ก็เริ่มรวมตัวกันขึ้นมาจัดตั้งแต่กลางปี 2521 เมื่อสโมสรนักศึกษาประมาณ 8 สถาบันร่วมกันจัดงานร่วมกันเป็นครั้งแรกในเดือนกันยายน ในงานต้อนรับผู้บริสุทธ์คดี 6 ตุลาคม 2519 หลังจากนั้นในเดือนตุลาคม สโมสรนักศึกษาต่าง ๆ ก็ได้ร่วมกันจัดงานรำลึกวีรชนในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ณ บริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และในปลายเดือนตุลาคมปีเดียวกัน

¹ อานนท์ ภัคตวิงศ์, การเมืองไทยยุคใหม่, หน้า 112.

² เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

สโมสรนักศึกษาจำนวน 12 สถาบัน ก็ร่วมกันจัดตั้งขึ้นเป็นคณะกรรมการดำเนินการพรรคช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมในจังหวัดภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเรียกชื่อว่า "คณะกรรมการนิสิตนักศึกษาช่วยเหลือประชาชนในปัญหาน้ำท่วม (คน.ปน.) โดยมีตัวแทนจากสถาบันการศึกษาระดับ 2 คนเข้าร่วมในคณะกรรมการดังกล่าว¹ นับได้ว่าจุดนี้เป็น การเริ่มต้นจัดตั้งองค์กรของนิสิตนักศึกษาในระดับชาติอย่างเป็นทางการขึ้นมาใหม่อีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่ถูกสั่งยกเลิกไปในปี 2519 ในปี 2522 สโมสรนักศึกษา 12 สถาบันก็ร่วมกันจัดทำกิจกรรมร่วมกันอีกหลายครั้งและมีสถาบันการศึกษาอื่น ๆ เข้าร่วมเพิ่มเติมจนมีจำนวนเพิ่มขึ้นตามลำดับจาก 12 สถาบันมาเป็น 18 สถาบันและเพิ่มขึ้นถึง 20 สถาบัน

ในปี 2522 ได้มีการประสานงานกันอย่างเป็นทางการในรูปขององค์การนักศึกษา 18 สถาบัน ในช่วงนี้นักศึกษาก็เริ่มแสดงบทบาททางสังคม โดยการเคลื่อนไหวคัดค้านรัฐบาลเวียดนามที่ไม่รับผิดชอบต่อชาวเวียดนามอพยพ ซึ่งหลั่งไหลจากประเทศตนไปสร้างความเดือดร้อนยังประเทศอื่น นอกจากนี้ยังมีการรวบรวมข้อมูลนำเสนอต่อรัฐบาล คัดค้านการประกาศขึ้นราคาน้ำมันจนสูงลิ่ว อันเป็นผลกระทบที่หนักหน่วงต่อภาวะการครองชีพของประชาชน จากนั้นมีการจัดสัปดาห์สินค้าราคาถูกขึ้นที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมีการจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมอีกหลายครั้ง เช่น การคัดค้านการขึ้นราคาไฟฟ้า-ประปา โครงการช่วยเหลือผู้ประสบภัยหนาว โครงการแนะแนว ฯลฯ

ในช่วงปี 2523 องค์การนักศึกษา 18 สถาบันได้มีการปรับบทบาทและการทำงาน ซึ่งได้รับบทเรียนที่ผ่านมา ได้แสดงบทบาทในด้านต่าง ๆ เช่น การยื่นจดหมายคัดค้านรัฐบาลเกาหลีใต้ในการปราบปรามประชาชนกรณีกวางจู การประท้วงการมาเยือนประเทศไทยของเหงียน โททัก การจัดนิทรรศการการอภิปรายกรณีเวียดนามบุกไทยที่โนนหมากมูน การคัดค้านการจับกุมแควจุง ผู้นำฝ่ายค้านของเกาหลีใต้ ที่ถือว่ารัฐบาลเกาหลีใต้ล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชน การเคลื่อนไหวกรณีน้ำตาลแห้งและขาดแคลนในรูปแบบของการให้ข้อมูล จัดอภิปราย

¹ สโมสรนักศึกษา 18 สถาบัน, "สโมสรนักศึกษา 18 สถาบันคือใคร" เชอคือความหวัง (หนังสือต้อนรับนักศึกษาใหม่ ปีการศึกษา 2522) (กรุงเทพมหานคร : สารมวลชน, 2522), หน้า 162-170.

และหาโอกาสออกสำรวจปัญหาเศรษฐกิจของประชาชน แล้วสรุปผลต่อรัฐบาล การประท้วงการต่ออายุ ผบ. ทบ. ของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีการเคลื่อนไหวร่วมกับกลุ่มอื่น ๆ เช่น วิทยุทหารโล่ที่สลับพระรามสี่ เรื่องวิทยุภาคใต้ เป็นต้น

ในช่วงปี 2524 องค์กรนักศึกษา 19 สถาบัน (มีสมาชิกสมทบเพิ่มขึ้นจากเดิม) มีการเคลื่อนไหวเรื่องรถเมล์ขึ้นราคา ในปีนี้องค์กรนักศึกษาแต่ละแห่งมีความจำเป็นที่จะต้องกลับไปสร้างคุณภาพในองค์กรและสถาบันของตนเอง ประกอบกับสถานการณ์บางอย่างไม่เอื้ออำนวย ทำให้ภาพของขบวนการนักศึกษาในช่วงนี้หายไปประยะหนึ่ง

ในปี 2525 ขบวนการนักศึกษาเริ่มแสดงบทบาทอีกครั้งในรูปแบบของ "องค์กรนักศึกษา 14 สถาบัน" ช่วงนี้มีการเคลื่อนไหวกรณีขึ้นค่าโดยสารรถเมล์ การคัดค้านการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่มีลักษณะเผด็จการมากขึ้น ฯลฯ

ในปี 2526 นิสิตนักศึกษาร่วมกับ "สมาพันธ์ประชาธิปไตย" ซึ่งก่อตั้งขึ้นเพื่อคัดค้านการแก้ไขรัฐธรรมนูญให้เป็นเผด็จการ จัดอภิปราย สืบสวนประชาคมติ เผยแพร่ข่าวสารข้อมูลแก่ประชาชน ฯลฯ เป็นพลังร่วมกดดันคัดค้านจนเป็นผลสำเร็จ รัฐบาลประกาศยุบสภาหลังจากมติการแก้ไขรัฐธรรมนูญตกไป และประกาศให้มีการเลือกตั้งใหม่ องค์กรนักศึกษา 14 สถาบันจึงได้จัดโครงการชักชวนประชาชนให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วประเทศ มีนักศึกษาเข้าร่วมโครงการเป็นจำนวนมาก

ในปี 2527 ได้มีการจัดสัมมนากิจกรรมองค์กรนักศึกษาทั่วประเทศขึ้น ทำให้มีการปรับบทบาทและการจัดรูปองค์กรประสานงานกันใหม่ ภายหลังจากการล้มเลิกกรรมการนักศึกษาจากทุกสถาบันมีมติให้จัดตั้ง "สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย" ขึ้น เพื่อเป็นองค์กรที่มีความคล่องตัวในการเคลื่อนไหวและประสานความร่วมมือกับสถาบันต่าง ๆ และองค์กรอื่น ๆ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และหนุนช่วยให้สภาพภายในขบวนการนักศึกษาดีขึ้น เพื่อให้ให้นักศึกษาได้แสดงบทบาทต่อสังคมมากยิ่งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. พหุทัศย์สิทธิ เสรีภาพและผลประโยชน์อันชอบธรรมของประชาชน
2. เพื่อขจัดความไม่ เป็นธรรมในสังคม เพื่อประชาชนส่วนรวม
3. จรรโลงไว้และพยายามพัฒนาค่านิยม วัฒนธรรม ความเชื่อที่สร้าง-
สรรค์ของประชาชน
4. เพื่อให้ได้มาซึ่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง

ซึ่งสหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยได้กำหนดนโยบายไว้ดังนี้

1. สร้างความเป็น เอกภาพในขบวนการนักศึกษา
2. ศึกษาค้นคว้ารวบรวมและ เผยแพร่ข้อมูลแก่นักศึกษาและประชาชน
3. ประสานกลุ่มหลังประชาธิปไตย และเผยแพร่ประชาธิปไตยบนหลักการที่ถูกต้อง
4. ส่งเสริมการวิพากษ์วิจารณ์ทางสร้างสรรค์ต่อความไม่ เป็นธรรมในด้าน เศรษฐกิจ การเมืองและสังคม
5. ต่อสู้และสนับสนุนการต่อสู้ เพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของประชาชน
6. ส่งเสริมและสนับสนุน เสริมสร้างให้นิสิตนักศึกษามีจิตสำนึกต่อส่วนรวม
7. สนับสนุนการต่อสู้ เพื่อสิทธิมนุษยชนทั้งภายในและภายนอกประเทศ

กิจกรรมในช่วงแรกของ "สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย" (สนท.) ได้ แก่โครงการรณรงค์ เรื่อง เศรษฐกิจและสิทธิมนุษยชน โดยรณรงค์ให้ประชาชนด.ช.ซื้อสินค้า หุ่มเหี่ยจากต่างประเทศ รณรงค์ต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นครั้งใหญ่ตามห้างสรรพสินค้าและศูนย์การค้า เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาต่อรัฐบาลเพื่อแก้ไขปัญหาคาชาดดุลการค้า การเคลื่อนไหวกรณีการจับกุม 22 ผู้ต้องหาคอมมิวนิสต์ที่รวมเอานักวิชาการและนักหนังสือพิมพ์เข้าไป ด้วย การเคลื่อนไหวกรณีการจับกุม ส.ศิริรักษ์ การเคลื่อนไหวขอประกันตัวอาจารย์ชลธีรา เป็นต้น นอกจากนี้ก็ได้มีการคัดค้านกรณี FARM ACT. เจนทิลส์บิลล์ คัดค้านสิทธิบัตรยา การซื้อเครื่องบิน F.16 รณรงค์การเลือกตั้งในปี 2529 และการเคลื่อนไหวเพื่อแก้ไข รัฐธรรมนูญให้นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้ง เป็นต้น

ความเปลี่ยนแปลงภายในขบวนการนักศึกษาจากที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่า โดยลักษณะโครงสร้างการจัดตั้งแล้ว มีลักษณะเป็นองค์กรประสานงานมากกว่าที่จะเป็นองค์กรที่จะปฏิบัติงานด้วยตนเอง เป็นการรวมตัวกันอย่างหลวม ๆ ของสถาบันต่าง ๆ โดยไม่มีกฎเกณฑ์หรือระเบียบแน่นอน เมื่อพิจารณาโครงสร้างแล้วจะพบว่า มีลักษณะรูปแบบโครงสร้างแบบสหพันธ์ (federated forms of organization) ดังนั้นจึงมีปัญหาในเรื่องความเข้มแข็งเหนียวแน่นและความเป็นเอกภาพ (unity) ประกอบกับไม่มีกฎระเบียบที่ชัดเจนในเรื่องตำแหน่งผู้นำและผู้บริหารกำหนดไว้อย่างเป็นทางการ การแสดงบทบาทผู้นำขององค์กรจึงแสดงออกในรูป "ผู้นำร่วม" (collective leadership) คือ ให้ตัวแทนจากสถาบันต่าง ๆ เช่น นายกสิโมสรหรืออุปนายก หัวหน้าที่ผู้นำในฐานะหัดเทียมกัน การเคลื่อนไหวในแต่ละครั้งจะผลัดเปลี่ยนผู้นำขึ้นมาในการเคลื่อนไหว หรือจัดกิจกรรมแล้วแต่ความเหมาะสมของแต่ละคน

✓ 2) ทางด้าน การเคลื่อนไหวทางการเมือง หลังจากปี 2526 เป็นต้นมา นั้นบรรยากาศทางการเมืองเปลี่ยนแปลงไป รัฐมีนโยบายที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคมมากขึ้นกว่าแต่ก่อนมาก เปิดโอกาสให้ประชาชน นิสิตนักศึกษา มีสิทธิเสรีภาพทางการเมือง การรวมตัวกันของกลุ่มผลประโยชน์มีประสิทธิภาพมากขึ้น ก่อให้เกิดกลุ่มหลากหลายในสังคมที่จะคอยถ่วงดุลข้อเรียกร้องและคอยถ่วงดุลซึ่งกันและกัน นิสิตนักศึกษามีได้เป็นกลุ่มที่มีบทบาทเป็นผู้นำในสังคม ที่จะคอยให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนแต่เพียงกลุ่มเดียว ดังเช่นก่อนหน้า 14 ตุลาคม 2516 เกิดกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมจะทำหน้าที่ดูแลและรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มคนและคอยตรวจสอบการทำงานของฝ่ายรัฐบาลอย่างเข้มแข็ง ทำให้รัฐบาลในระยะหลังนี้มีความชอบธรรมและได้รับการยอมรับ เมื่อสภาพการเมืองเปิดกว้างมากขึ้น มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น นิสิตนักศึกษาก็ได้มีการประเมินแนวทางในการทำงานเสียใหม่ในการเข้าไปมีบทบาททางการเมือง โดยมักจะเป็นเรื่องของการห้วงถึงการดำเนินงานของรัฐบาลหรือของผู้นำทางการเมืองมากกว่าที่จะเป็นเรื่องของการสร้างขบวนการเพื่อโค่นล้มรัฐบาล เรียกร้องการปฏิรูปและการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมอย่างกว้างขวางเหมือนเมื่อก่อน และพยายามเป็นผู้นำ สนองปัญหาให้รัฐบาลประชาชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องรับทราบและหาทางแก้ไข นอกจากนี้ยังพยายามกระตุ้นให้

ประชาชนหันมาสนใจ รับผิดชอบปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้ เกิดความตื่นตัวทางการเมือง จะเห็นได้จากคำกล่าวของทีปรีक्षाสหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยที่กล่าวว่า

"... การเคลื่อนไหวทางการเมืองของขบวนการนักศึกษาในปัจจุบัน ส่วนใหญ่จะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล แล้วต่อมาก็จะนำ เสนอปัญหาและผลักดันหาวิธีแก้ไขปัญหา โดยการประสานกับองค์กรต่าง ๆ ให้ เขามาช่วยกันวิเคราะห์ปัญหาและนำ เสนอปัญหาให้ส่วนที่ เกี่ยวข้อง ส่วนการที่จะต่อต้านรัฐบาลก็ขึ้นอยู่กับความวิกฤติของปัญหานั้น ซึ่งลักษณะการดำเนินงานตอนนี้ เรา นั้นการสะท้อนปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ให้ประชาชนมีความเข้าใจปัญหามากขึ้น ถ้าเรานั้นให้ประชาชนรับผิดชอบต่าง ๆ มากขึ้น กระตุ้นให้ประชาชนสนใจปัญหาการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนก็จะมากขึ้นด้วย"¹

คำกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าขบวนการนักศึกษาในปัจจุบันจะมีบทบาทในการนำเสนอปัญหาและหาวิธีการแก้ไขมากกว่าที่จะต่อต้านการกระทำของรัฐบาล ส่วนใหญ่จะเป็นการสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นให้ประชาชนหันมาสนใจปัญหาทางการเมืองซึ่งจะกระตุ้นให้ประชาชน เกิดความต้องการอยาก เข้ามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

นอกจากนี้ประเด็นหลักในการเคลื่อนไหวของสหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยมักจะครอบคลุมปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งปัญหาทั้ง 3 ด้านนี้มีความเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน การเคลื่อนไหวส่วนใหญ่จึงเป็นการผสมผสานประเด็นทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมควบคู่กันไป แต่ในช่วงนี้สภาพเศรษฐกิจบีบรัดประชาชนมากกว่าปัญหาทางด้านอื่น ๆ และส่งผลกระทบต่อประชาชนมากที่สุด ดังนั้นการเคลื่อนไหวของนักศึกษาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางเศรษฐกิจ จะได้รับการสนับสนุนจากประชาชนมากกว่าประเด็นทางการเมือง

¹ สัมภาษณ์ทีปรีक्षाสหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย เมื่อ 20 กรกฎาคม 2529.

ซึ่งในการเคลื่อนไหวแต่ละครั้งก็จะมีการประสานงานกับองค์การนักศึกษา มหาวิทยาลัยต่าง ๆ มีการประชุมกันในการเคลื่อนไหวในแต่ละครั้ง จะมีการตกลงกันก่อนในหลักการว่ามีปัญหาอะไรที่เป็นปัญหาร้ายแรงที่จะต้องทำการเคลื่อนไหว เป็นการวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ แล้วแบ่งงานกันทำโดยแต่ละฝ่ายดูแลรับผิดชอบงานที่ได้รับ

อาจกล่าวได้ว่าในช่วงปี 2523 ถึงปัจจุบันนั้นบทบาทของขบวนการนักศึกษา ส่วนใหญ่ไม่เน้นการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับทางการเมืองและในการเข้าไปมีบทบาททางการเมืองก็มักจะเป็นเรื่องของ การค้านหรือห้วงคิดในเรื่องการดำเนินงานของรัฐบาลหรือของผู้นำทางการเมืองมากกว่าที่จะเป็น เรื่องของการสร้างขบวนการเพื่อโค่นล้มรัฐบาล เรียกร้องการปฏิรูปและเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมอย่างกว้างขวางเหมือนแต่ก่อน อันทำให้บทบาททางการเมืองของขบวนการนักศึกษในช่วงนี้มีน้ำหนักน้อย ประกอบกับสมาชิกหรือผู้ปฏิบัติงาน (staff) ภายในองค์กรมีจำนวนลดน้อยลงมาก ทั้งนี้เนื่องจากความตื่นตัวทางการเมืองและความสนใจในด้านกิจกรรมในหมู่นักศึกษาเริ่มลดลงตั้งแต่ปี 2522 เป็นต้นมา เนื่องจากบรรยากาศทางการเมืองในช่วงนี้มีลักษณะที่ เรียกว่า เป็นประชาธิปไตยครึ่ง ๆ กลาง ๆ จึงมีส่วนทำให้นักศึกษาทั่วไปเกิดลักษณะเฉื่อยชาทางการเมือง และไม่ค่อยสนใจว่าองค์กรนักศึกษาของตนหรือของสถาบันอื่น ๆ จะเคลื่อนไหวหรือทำกิจกรรมอะไร จะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของอดีตนายกสหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย กล่าวว่า

"... ผมมองว่าบรรยากาศทางการเมืองในช่วงก่อนหน้านี้นั้นมีความแหลมคม เมื่อเทียบกับในช่วงนี้ เพราะสภาพทุกวันนี้ประชาชนถูกทำให้รู้สึกว่ามีประชาธิปไตย มีเสรีภาพ แต่การแก้ปัญหาที่ยังทำไม่ได้ บรรยากาศทางการเมืองก็เลยสิ้นหวังต่อรัฐบาล คือพรรคการเมือง ประกอบกับกระแสทางวัฒนธรรมก็มีส่วนทำให้นักศึกษาทั่วไปหลงไหลในเรื่องไร้สาระ มอมเมาให้นักศึกษาเห็นว่าปัญหาต่าง ๆ ของสังคมไม่ใช่เรื่องของคน ให้ความสนใจคือปัญหาของสังคมน้อย"¹

¹ สัมภาษณ์ที่ปรึกษาสหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม

จากคำกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่าบรรยากาศทางการเมืองที่เป็นตัวกระตุ้นมหาห
ของขบวนการนักศึกษาในอดีตต่างจากปัจจุบัน ในอดีตนั้นสภาทางการเมืองที่เปิดกว้างได้เปิด
ตัวกระตุ้นให้นักศึกษาเข้ามามีบทบาททางการเมือง ซึ่งในปัจจุบันสภาทางการเมืองมีความ
เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น แต่รัฐบาลยังไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างจริงจัง ทำให้
นักศึกษาส่วนใหญ่เกิดความเบื่อหน่ายต่อสภาพปัจจุบัน ในขณะที่ตัวกับกระแสวัฒนธรรมทาง
ตะวันตกได้มีส่วนทำให้นักศึกษาหันไปสนใจในเรื่องความสนุกสนาน มากกว่าที่จะให้ความ
สนใจกับปัญหาของสังคม

ส่วนทางด้าน การสนับสนุนขบวนการนักศึกษาในสายตาของประชาชนนั้น ก็ยังมี
ความหวาดระแวงต่อขบวนการนักศึกษา เห็นได้จากการทำวิจัยของ สมชัย รักรวิจิตร¹
เกี่ยวกับภาพพจน์ ของขบวนการนักศึกษาในสายตาของประชาชนและในสายตาของนิสิตนัก
ศึกษาเองในช่วงปี 2525 พบว่า ขบวนการนักศึกษาในสายตาของประชาชนและนักศึกษาทั่ว
ไปมองว่า ขบวนการนักศึกษายังขาดประสิทธิภาพจึงมักถูกแทรกซึมก่อนทำลายจากบุคคลที่
เป็นพิษเป็นภัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกนิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ จนทำให้บางครั้งกลายเป็นผู้
สร้างปัญหายุ่งยากให้กับบ้านเมือง ทำให้ขบวนการนักศึกษาขาดการยอมรับและการสนับสนุน
จากประชาชนและนักศึกษาด้วยกันเอง สืบค้นในช่วง 14 ตุลาคม 2516 ที่ประชาชน นัก
เรียน นิสิต นักศึกษา ให้การสนับสนุนต่อขบวนการนักศึกษาอย่างมาก ภาพพจน์ของขบวน
การนักศึกษายังไม่ดีขึ้น และจากคำให้สัมภาษณ์ของนายกองค์การบริหารนิสิตจุฬาลงกรณ์มหา
วิทยาลัย กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า

"...ในเรื่องการสนับสนุนของประชาชนประเด็นนี้พูดยาก ในยุคก่อนนั้น
บรรยากาศของบ้านเมืองเป็นใจ และนักศึกษาก็ตื่นตัวทางการเมืองเองด้วย
นักศึกษาจึงเป็นคำตอบสำหรับทุกอย่างของประชาชน รัฐบาลไม่ได้เป็นที่พึ่งของ
ประชาชนเลย นักศึกษาเท่านั้นที่ประชาชนจะพึ่งได้ แต่ในปัจจุบันนักศึกษาไม่ได้

¹ศิริมานะ ศารามย์, "ผลการวิจัยเกี่ยวกับนิสิตนักศึกษา: ขบวนการนักศึกษาใน
สายตาของประชาชน" ปริทัศน์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 190 (1 พฤศจิกายน 2525), หน้า 40-43.

เป็นผู้ตอบปัญหาให้กับประชาชนแต่เพียงกลุ่มเดียว และเราจำเป็นต้องสร้าง ภาพยนตร์ที่ดีของขบวนการนักศึกษาอีกครั้งหนึ่งด้วย"

กล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่าในประเด็นที่เกี่ยวกับการสนับสนุนของประชาชนนั้น เป็นเรื่องที่ยังอยู่กับบรรยากาศทางการเมืองในแต่ละยุคด้วย ในยุคใดที่บรรยากาศทางการเมืองบีบคั้น ประชาชนมองไม่เห็นทางออก นักศึกษาจะเป็นคำตอบของประชาชน แต่ในปัจจุบันบรรยากาศทางการเมืองดีขึ้น เกิดกลุ่มพลังในสังคมมากมายที่จะทำหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการของประชาชน นักศึกษาไม่ใช่กลุ่มที่ประชาชนฝากความหวังไว้แค่เพียงกลุ่มเดียว ในขณะที่เดียวกับภาพยนตร์ในอดีตของขบวนการนักศึกษาซึ่งติดอยู่ นักศึกษาผู้ ปัจจุบันจึงจำเป็นต้องแก้ภาพยนตร์ขบวนการนักศึกษาเสียใหม่ สร้างการยอมรับจากประชาชน

3) ทางด้านแนวความคิดหรืออุดมการณ์ทางการเมือง นับตั้งแต่หลัง 6 ตุลาคม 2519 จนกระทั่งถึงปี 2524 พบว่า บรรดาผู้นำและตัวแทนของนักศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ ล้วนแต่เป็นผู้ที่มีแนวทางไปในแนวอุดมการณ์สังคมนิยมทั้งสิ้น จะเห็นได้จากในการเลือกตั้งกรรมการสโมสรนักศึกษาของสถาบันต่าง ๆ พรรคนักศึกษาที่มีแนวทาง สังคมนิยมหรือเป็นพรรคฝ่ายก้าวหน้าจะได้รับการเลือกตั้งโดยตลอด อย่างไรก็ตามในช่วง กลางปี 2523 เป็นต้นมาความขัดแย้งในเรื่องอุดมการณ์ได้เกิดขึ้นภายในสโมสรนักศึกษาแห่งต่าง ๆ ภายหลังจากเกิดวิกฤตการณ์ในแนวทางสังคมนิยมในทางสากล คือ บรรดาประเทศสังคมนิยมซึ่งเคยเป็นแบบอย่างแก่ขบวนการสังคมนิยมต่าง ๆ ได้เปลี่ยนแปลงนโยบายและหลักการโดยพื้นฐานของสังคมนิยมไป ดังนั้นบรรดานิสิตนักศึกษาในขบวนการสังคมนิยมไม่ว่าจะเป็นพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยหรือที่เคลื่อนไหวภายในเมืองก็ตาม จึงหันเหความเชื่อมั่นในแนวทางสังคมนิยมแบบที่เคยดำเนินอยู่ในช่วงก่อน ¹ นอกจากนี้การแตกแยกกับพรรคคอม

¹ สัมภาษณ์นายกองจัดการบริหารนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2529.

² กลุ่มเพื่อนไทยในยุโรป, วิกฤตการณ์อุดมการณ์สังคมนิยมในกระบวนการฝ่ายก้าวหน้าของไทย, หน้า 70-77.

มิวนิสต์แห่งประเทศไทยของบรรดานิสิตนักศึกษาได้ส่งผลต่อพรคนักศึกษาในสถาบันต่าง ๆ ที่เคยมีแนวทางสังคมนิยม เริ่มเปลี่ยนอุดมการณ์ของตนเองและแสวงหาอุดมการณ์ในแนวทางใหม่ ๆ เช่น ลัทธิมนุษยนิยมในแนวทางเอ็กซิสตองเซียนลิสม์¹ (Existentialism) จากการที่ขบวนการนักศึกษาประสบกับความล้มเหลวทางด้านอุดมการณ์ที่จะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาสังคม ได้ส่งผลกระทบต่อกระแสเคลื่อนไหวในการทำกิจกรรมอันเนื่องมาจากความแตกแยกทางความคิดในหมู่นิสิตนักศึกษาว่าคนควรมีบทบาทต่อสังคมอย่างไร และเกิดการขาดเอกภาพร่วมกันในการดำเนินบทบาท ซึ่งการขาดจุดร่วมในการปฏิบัติจึงทำให้เกิดความห่างเหินทางความคิดระหว่างผู้ร่วมทำกิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ ภายในสถาบัน ทิศทางการดำเนินงานก็ไม่ได้สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน และยังส่งผลกระทบต่อภาพพจน์ของขบวนการนักศึกษาที่ไม่สามารถระดมความคิดความอ่านและการสนับสนุนจากนักศึกษาทั่วไปได้ จากความล้มเหลวทางด้านอุดมการณ์นั้นได้ทำให้การเคลื่อนไหวทำกิจกรรมของนักศึกษารุ่นใหม่ที่เริ่มก้าวเข้ามาอยู่ในภาวะที่มีแต่ความล้มเหลว ไม่ชัดเจน ขาดการถ่ายทอดความคิดประสบการณ์การทำงานอย่างต่อเนื่อง สภาวการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลให้เกิดความยุ่งเหยิงในการทำกิจกรรมในทุกมหาวิทยาลัย

อย่างไรก็ตามในช่วงปี 2523-2525 ก็ได้มีความพยายามที่จะปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงวิธีคิดและวิธีการทำงานภายในขบวนการนักศึกษาหลายครั้ง มีการเสนอแนวทางต่าง ๆ มากมาย และได้ทำการประเมินบทบาททางการเมืองของนักศึกษาใหม่ โดยมีการเปลี่ยนแนวทางในการทำงานใหม่ หันมาทำการเคลื่อนไหวทางด้านวิชาการในหมู่นิสิตนักศึกษาแทนการเคลื่อนไหวทางการเมือง เช่น หันมาส่งเสริมกิจกรรมด้านวิชาการและการใช้ภูมิปัญญามากขึ้น มีการจัดประกวดความซิงรางวัลจากองค์การนักศึกษา เป็นต้น และมีการนำเอาความรู้ที่ได้เรียนมานำมาให้บริการแก่ชุมชน เช่นที่มหาวิทยาลัยมหิดลได้มีการนำนักศึกษาของตนออกช่วยเหลือประชาชนในรูปการให้บริการทางสาธารณสุข ฯลฯ

¹ ฝ่ายข้อมูลและการศึกษา องค์การบริหารสโมสรนิสิตจุฬาฯ, "ความคิด เอ็กซี เซียนลิสม์" จามจุรีปริทัศน์ (มิถุนายน 2525), หน้า 30-35.

กล่าวโดยสรุป การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในขบวนการนักศึกษาใน เป็นเรื่องที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้ ถึงแม้ว่าในแง่ขององค์กรจะเป็นการรวมตัวกันอย่างหลวม ๆ และมีการกำหนดผู้นำร่วมกัน แต่การดำเนินงานขององค์กรดังกล่าวก็สามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง ในประเด็นปัญหาที่ต้องการหาแนวร่วมขบวนการนักศึกษาก็สามารถระดมความช่วยเหลือสนับสนุนจากสถาบันอื่น ๆ ในด้านการเคลื่อนไหวทางการเมืองในปัจจุบันนี้ ขบวนการนักศึกษาได้มีการปรับบทบาทของตน โดยมักจะเป็น เรื่องของการห้วงถึงการหางานของรัฐบาลมากกว่าที่จะเป็นการ โคนล้มรัฐบาล และพยายามกระตุ้นให้ประชาชนหันมาสนใจกับสภาพปัญหาที่ตนประสบอยู่ และในการเคลื่อนไหวมักจะทำ เป็นการเคลื่อนไหวในลักษณะที่ครอบคลุมทั้งปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ขึ้นอยู่กับว่าปัญหาใดในขณะนั้นเป็น ปัญหา รุ่งความที่จะต้องรีบทำการแก้ไข ในด้านแนวความคิดของขบวนการนักศึกษาในปัจจุบัน นั้น นับตั้งแต่ปี 2523 เป็นต้นมาได้ เกิดความชัดเจนในเรื่องอุดมการณ์ในหมู่นักศึกษาโดยทั่วไป ทำให้ให้นักศึกษาส่วนใหญ่ เกิดความสับสนไม่ชัดเจน ขบวนการนักศึกษาได้มีการปรับรูป และเปลี่ยนแปลงวิธีคิดกันใหม่ โดยหันมาทำการเคลื่อนไหวในเชิงวิชาการ และการ ชักชวนปัญหา มากขึ้น เพื่อเป็นการระดมความคิดอ่านให้ เกิดขึ้นในหมู่นักศึกษา

วิเคราะห์บทบาทของขบวนการนักศึกษาในปัจจุบัน

จากสภาพที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่าขบวนการนักศึกษาในอดีตและปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านโครงสร้างองค์กร แนวความคิด อุดมการณ์ และการเข้าไปมีบทบาททางการเมือง ทั้งนี้เนื่องมาจากสภาพแวดล้อมทางการเมืองในปัจจุบันมีลักษณะเปิดกว้างมากขึ้น มีความเป็นประชาธิปไตยมากกว่าเดิม การเรียกร้องสิทธิเสรีภาพและความชอบธรรมของขบวนการนักศึกษาจึงไม่รุนแรงเหมือนในอดีต ในขณะที่เดียวกับขบวนการนักศึกษาประสบกับปัญหา ทั้งภายในและภายนอกขบวนการ ทำให้การดำเนินกิจกรรมของขบวนการนักศึกษาในช่วงนี้ขาดความคล่องตัว ซึ่งหากนำไปประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้มาพิจารณาจะพบว่า มีปัญหาดังนี้

ประการแรก สืบเนื่องมาจากการขาดเอกภาพร่วมกันในการกำหนดบทบาทและทิศทางการทำงานกิจกรรมของนักศึกษา ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาได้เกิดการแตกตัวทาง

ความคิดเห็นคํอบทบาทของกิจกรรมนักศึกษาที่ชัดเจนร่วมกันว่า นักศึกษาควรมีบทบาทต่อสังคม เช่นไร ซึ่งได้กลายเป็นความขัดแย้งทางความคิดมาจนถึงปัจจุบัน การขาดจุดร่วมในการปฏิบัติงาน เพื่อผลักดันทิศทางของกิจกรรมดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดความห่างเหินทางความคิดระหว่างคนทำกิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ และส่งผลให้การทำกิจกรรมต่าง ๆ ขาดการประสานงานทางความคิดและการทำงาน ตลอดจนทำให้ภาพพจน์ของกิจกรรมนักศึกษาขาดพลังทางการสร้างสรรค์ ไม่สามารถระดมความคิดอ่านและความสนใจจากนักศึกษาทั่วไปและประชาชนได้

ประการที่สอง การขาดความต่อเนื่องทางบุคลากร และปัญหาในการเสริมสร้างนักกิจกรรมรุ่นใหม่ที่มีคุณภาพขึ้นมาทดแทน สืบเนื่องมาจากภาวะของความสับสนและความผิดหวังทางความคิดของขบวนการนักศึกษาส่วนใหญ่ ภายหลังจากการเข้าร่วมต่อสู้กับพคท. เกิดวิกฤตการณ์ทางความคิด ทำให้นักศึกษาที่เคยทำกิจกรรม เริ่มทยอยปลีกตัวจากการทำกิจกรรม ขณะเดียวกันนักศึกษารุ่นใหม่ เริ่มก้าวเข้ามาในสภาวะของความสับสน ไม่ชัดเจนในการทำกิจกรรม ขาดการถ่ายทอดความคิด ประสบการณ์การทำงานอย่างต่อเนื่อง ทั้งทางด้านความคิดและประสบการณ์ อันจะส่งผลให้นักศึกษารุ่นใหม่ขาดทักษะในการทำงาน ขาดพลังในการสร้างสรรค์กิจกรรมเพื่อส่วนรวม

ปัญหามูลสารเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำเนินกิจกรรมของนักศึกษา ซึ่งในปัจจุบันนี้นักศึกษาส่วนใหญ่ขาดความสนใจในการทำกิจกรรม หักสนคดีและความคิดอ่านทางการเมืองของนักศึกษารุ่นหลัง ๆ นี้ก็เปลี่ยนแปลงไปมาก พวกเขาสนใจในเรื่องส่วนตัวมากกว่าความรู้สึกร่วมกัน อาจเนื่องมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจที่บีบรัดทำให้บรรดานิสิตนักศึกษาต้องแข่งขันกันเอาตัวรอดมากขึ้น ไม่มีเวลาให้ความสนใจในเรื่องที่อยู่ใกล้ตัว พวกเขาจะรีบหันหน้าก้มตาศึกษาเล่าเรียนเพื่อจะได้จบออกมาหางานทำ นิสิตนักศึกษาจำต้องคำนึงถึงผลประโยชน์เฉพาะหน้ามากขึ้น ความเป็นนักอุดมคติลดน้อยลง นอกจากนั้นวัฒนธรรมทางสังคมในปัจจุบันนี้เต็มไปด้วยสิ่งฟุ้งเฟ้อ ไร้สาระ ได้เบียดเบียนให้นักศึกษาหลงไหลไปกับการใช้ชีวิตอย่างสนุกสนานไปวัน ๆ ไม่เกิดความสำนึกที่จะรับใช้สังคม และจากคำให้สัมภาษณ์ของอุปนายกองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้พูดถึงประเด็นนี้ว่า

"... ผมมองว่าคนทำกิจกรรมในช่วงนี้น้อยลง เนื่องจากส่วนของคนทำงานที่ไม่มีประสิทธิภาพพอที่จะกระตุ้นให้คนอื่นมาเข้าร่วมทำกิจกรรม ประกอบกับเงื่อนไขทางสังคมที่ไม่เอื้ออำนวย โดยเฉพาะเงื่อนไขทางการเมืองที่มีความสับสน หึ่ง ๆ ที่เรากำลังประเด็นไว้แล้วว่าจะต้องทำอะไรบ้าง แต่บางครั้งเราไม่สามารถสื่อให้ประชาชนเห็นได้อย่างชัดเจน ถ้าประชาชนเข้าใจการทำงานของเรา มันก็เป็นกำลังใจ แต่ผลที่ออกมามันเห็นได้ไม่ชัด ทำให้ประชาชน นักศึกษาไม่สนใจ คนทำกิจกรรมก็เลยมหคกำลังใจไปเรื่อย ๆ..."²

คำกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่า ปัจจุบันนักศึกษาที่เข้าร่วมทำกิจกรรมนั้นมีจำนวนน้อยลงกว่าแต่ก่อน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการขาดแรงกระตุ้นให้คนสนใจกิจกรรม และประเด็นในการทำกิจกรรมทางการเมืองขาดการสนับสนุนจากประชาชน ทำให้นักศึกษาที่ทำกิจกรรมหมดกำลังใจและเริ่มถอนตัวออกไป

ประเด็นที่สาม ระบบการศึกษาในมหาวิทยาลัยที่ไม่สามารถให้คำตอบแก่สังคมโดยส่วนใหญ่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบการศึกษาที่ไม่ได้สร้างสรรคภูมิปัญญาในชั้นที่จะสร้างความรู้ เข้าใจและการเรียนรู้สังคม ทำให้บัณฑิตนักศึกษาขาดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งในการนำไปพัฒนาสังคม เมื่อเป็นเช่นนี้ระบบความคิดเก่า ๆ ที่ฝังเพื่อเริ่มกลับเข้ามาครอบงำนักศึกษานามมหาวิทยาลัย เช่น ระบบโชดัส พิธีการรับน้องใหม่ที่ใช้เงินกันอย่างฟุ่มเฟือย ดังนั้นกิจกรรมของนักศึกษาจึงเต็มไปด้วยงานประเพณี งานที่ซ้ำ ๆ เป็นส่วนมาก จนทำให้ไม่มีเวลามาจัดเตรียมและหาข้อมูลมาประกอบในการดำเนินการเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างจริงจัง ทำให้การเคลื่อนไหวในบางประเด็นถูกละเลยหรือในบางประเด็นการเคลื่อนไหวไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน เป็นต้น

¹ สัมภาษณ์อุปนายกองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2529.

² สัมภาษณ์ที่ปรึกษาสหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2529.

แนวโน้มในอนาคตของขบวนการนักศึกษาไทย

จากการที่ขบวนการนักศึกษาไทยผ่านการเรียนรู้และมีประสบการณ์ในการทำงานมาเป็นเวลายาวนานพอสมควร ได้ส่งผลให้ขบวนการนักศึกษาในปัจจุบันมีการปรับวิธีการในการดำเนินงานที่มีความระมัดระวัง มีความรอบคอบมากขึ้น ซึ่งเป็นผลคือขบวนการ ทำให้การเคลื่อนไหวแต่ละครั้งนักศึกษาจะต้องมีเหตุผล มีประโยชน์ต่อส่วนรวม และที่สำคัญจะต้องมีการประเมินสถานการณ์อย่างรอบคอบ นอกจากนี้บรรยากาศทางการเมืองที่ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มการเมืองต่าง ๆ มีมากขึ้น มีการดูแลรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มคน ได้ทำให้เกิดกลุ่มหลากหลายขึ้นในสังคม นักศึกษาไม่ได้เป็นคำคมของปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมอีกต่อไป กลุ่มต่าง ๆ ในสังคมจะหาหน้าที่ในการรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มคน ดังนั้นข้อเรียกร้องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจึงมิได้มุ่งความสนใจไปที่ขบวนการนักศึกษา ทำให้ขบวนการนักศึกษาไม่ได้เป็นขบวนการหลักที่เข้าไปจัดการแก้ไขปัญหาดัง ๆ ที่เกิดขึ้นเอง แต่เพียงกลุ่มเดียว ความพยายามในการแก้ไขปัญหาร่วมกันของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมจะช่วยให้ปัญหานั้นได้รับการแก้ไขให้สำเร็จลุล่วงไปได้อย่างรวดเร็ว นักศึกษาจะหาหน้าที่ในการกระตุ้นความตื่นตัว และความสนใจทางการเมืองของประชาชนให้หันมาสนใจปัญหาความเป็นไปของบ้านเมืองและหาทางแก้ไข บทบาททางการเมืองของนักศึกษาในระยะนี้จึงไม่ได้เป็นตัวต่อต้านหรือโค่นล้มรัฐบาลดังเช่นแต่ก่อน แต่จะเป็นผู้ที่มีบทบาทในการเสนอปัญหาไปสู่ประชาชน ซึ่งในอนาคตคือขบวนการนักศึกษาจะเป็นผู้ที่อยู่เคียงข้างประชาชนในการนำข้อมูล ข่าวสารทางการเมืองให้ประชาชนรับทราบ และจะเป็นผู้คอยตรวจสอบการกระทำของรัฐบาล ขบวนการนักศึกษาจะหาหน้าที่เสมือนเป็นฝ่ายค้านในสภา ทำให้รัฐบาลมีความรอบคอบ ระมัดระวังในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นอย่างจริงจัง

กล่าวได้ว่าสภาพทางการเมืองมีส่วนในการกำหนดบทบาทของขบวนการนักศึกษาอยู่ไม่น้อย ถ้าสภาพทางการเมืองมีลักษณะปิดกั้น ไม่มีความชอบธรรมจะเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้นักศึกษาพยายามเข้าไปมีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวนี้เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นควบคู่กันไป อย่างไรก็ตามเมื่อสภาพทางการเมืองอยู่ในลักษณะที่ดีขึ้น ขบวนการศึกษามีแนวโน้มที่จะหันไปให้ความสนใจในปัญหาที่เกี่ยวข้องกับปากท้องของประชาชน ซึ่งเป็นปัญหาที่ประชาชนในยุคนี้อุทิศความสนใจเป็นอันมาก และจะให้การสนับสนุน

การเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษาในประเด็นปัญหาทางเศรษฐกิจมากกว่าปัญหาทางการเมือง เนื่องจากในปัจจุบันนี้สภาพทางการเมืองไม่ได้มีลักษณะที่ปิดกั้นสิทธิเสรีภาพของประชาชน ประชาชนส่วนใหญ่มีความพอใจกับสภาพการเมืองที่เป็นอยู่ แต่ปัญหาการปิดกั้นทางเศรษฐกิจประชาชนได้รับผลกระทบสูง ดังนั้นเมื่อขบวนการนักศึกษาทำการเคลื่อนไหวในประเด็นปัญหาดังกล่าวจึงได้รับการสนับสนุนจากประชาชน ซึ่งในบางครั้งประเด็นปัญหาทางการเมืองและเศรษฐกิจมีความเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกัน การเคลื่อนไหวในประเด็นทางการเมืองได้ส่งผลกระทบต่อประเด็นทางเศรษฐกิจเช่นกัน ขบวนการนักศึกษาในปัจจุบันนี้จำเป็นที่จะต้องทำการเคลื่อนไหวในประเด็นที่จะสามารถสร้างการยอมรับจากประชาชน การหยิบยกประเด็นทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นประเด็นที่ประชาชนเข้าใจง่าย และได้รับผลกระทบจากการเคลื่อนไหวดังกล่าว จึงเป็นเรื่องที่ขบวนการนักศึกษาให้ความสนใจต่อประเด็นปัญหาทางเศรษฐกิจมากขึ้น

ดังนั้นแนวโน้มในอนาคตของขบวนการนักศึกษาจะมีลักษณะเช่นไรนั้นจึงขึ้นอยู่กับสภาพทางการเมืองและภาวะทางเศรษฐกิจ ที่จะเป็นตัวกำหนดทิศทางในการแสดงบทบาทของขบวนการนักศึกษา ทรายาคือสภาพทางการเมืองยังมีลักษณะเผด็จการ ครอบงำ มีการปิดกั้นสิทธิเสรีภาพของประชาชน โอกาสที่ขบวนการนักศึกษาจะมีความตื่นตัวทางการเมืองและเข้ามาเป็นผู้นำในการต่อต้านในการประห้วงรัฐบาลเผด็จการย่อมเกิดขึ้นได้อีกและเมื่อใดที่ภาวะทางเศรษฐกิจทรุดตัวลงรัฐบาลไม่สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ประชาชนได้รับความเดือดร้อน ขบวนการนักศึกษาก็จะทำการกดดันรัฐบาลเช่นกัน เพื่อให้มีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ แม้ว่าบทบาทของขบวนการนักศึกษาในบางช่วงจะมีความกระตือรือร้นบางช่วงดูเงียบเหงา แต่ขบวนการนักศึกษายังมีภาระหน้าที่ทางสังคมอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทในการเรียกร้องความยุติธรรมให้กับประชาชนจึงเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ที่ขบวนการนักศึกษาจะยุติบทบาทของตนลง ในทางกลับกันขบวนการนักศึกษาจะค่อย ๆ สะสมประสบการณ์และการเรียนรู้ เพื่อให้การดำเนินบทบาทของตนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต.